

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25, Rīga, LV 1010, tālr. 67686768, fakss 7244074, e-pasts tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2014.gada 06.novembrī Nr. 1-6/15
Uz 09.10.2014. Nr.1-03.4/272

**Latvijas Republikas Satversmes tiesas
tiesnesim A.Laviņam**
Jura Alunāna ielā 1,
Rīgā, LV-1010

Par tiesībsarga viedokļa papildināšanu
Satversmes tiesas lietā Nr.2014-13-01

2014.gada 1.augustā Tiesībsarga birojā tika saņemta Satversmes tiesas vēstule ar lūgumu paust viedokli saistībā ar Satversmes tiesā izskatāmo lietu Nr.2014-13-01 „Par Civilprocesa likuma 635.panta sestās daļas, ciktāl tā attiecas uz sprieduma izpildīšanas pagriezienu lietās par darba samaksas piedziņu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk tekstā – „Satversme”) 92.panta pirmajam teikumam”. 2014.gada 3.septembrī Tiesībsarga birojs sniedza atzinumu izskatāmajā lietā.

2014.gada 13.oktobrī ir saņemts Satversmes tiesas lūgums papildināt viedokli augstākminētajā lietā, jo tā ir apvienota vienā tiesvedībā ar Satversmes tiesā ierosināto lietu Nr.2014-26-01 „Par Civilprocesa likuma 635.panta sestās daļas, ciktāl tā attiecas uz sprieduma izpildīšanas pagriezienu lietās par darba samaksas piedziņu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.panta pirmajam un trešajam teikumam”.

Kā izriet no Satversmes tiesas lūguma, lieta Nr.2014-26-01 ir ierosināta, pamatojoties uz SIA „DNB Līzings” (turpmāk tekstā – „pieteicējs”) pieteikumu, kurā, apstrīdot Civilprocesa likuma 635.panta sestās daļas (turpmāk tekstā – „CPL”) atbilstību Satversmes 92.panta pirmajam teikumam, pieteicējs tāpat ir norādījis uz apstrīdētās normas neatbilstību Satversmes 92.panta trešajam teikumam.

Satversmes tiesa lūdz sniegt Tiesībsarga birojā viedokli arī attiecībā uz apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92.panta trešajam teikumam.

Konstitucionālajā sūdzībā pieteicējs norāda uz sekojošiem faktiem. 2011.gada 6.maijā Valmieras rajona tiesa nolēma apmierināt L.Rozīša prasību par atstādināšanas atzīšanu par spēkā neesošu, vidējās izpeļņas par nepamatotu atstādināšanu, likumisko procentu, ar lietas vešanu un izskatīšanu saistīto izdevumu atlīdzināšanu. Pēc L.Rozīša lūguma Valmieras rajona tiesa spriedumā noteica, ka spriedums daļā par vidējās izpeļņas piedziņu izpildāms nekavējoties. Ar 2011.gada 3.oktobra Vidzemes

apgabaltiesas spriedumu pirmās instances spriedums, ar kuru prasības tika apmierinātas, pamatā atstāts negrozīts. Ar Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 23.janvāra spriedumu Vidzemes apgabaltiesas 2011.gada 3.oktobra spriedums tika atcelts un lieta nodota jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Izskatot lietu atkārtoti, 2013.gada 5.jūnijā L.Rozīša prasība tika noraidīta, neapmierinot pieteicēja lūgumu izdarīt sprieduma izpildīšanas pagriezīenu, jo Valmieras rajona tiesas 2011.gada 6.maija sprieduma nepareizība nebija balstīta uz prasītāja sniegtām maldīgām ziņām vai prasītāja iesniegtiem viltotiem dokumentiem. Pieteicēji pārsūdzēja spriedumu daļā, ar kuru tika atteikts taisīt sprieduma pagriezīenu. Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 19.decembra rīcības sēdē tiesa nolēma atteikt ierosināt kasācijas tiesvedību, un spriedums stājās likumīgā spēkā. Pamatojot savus iebildumus par apstrīdētās normas neatbilstību Satversmes 92.panta trešajam teikumam, pieteicējs norādīja, ka valsts pienākums ir izveidot juridisku mehānismu, ar kura palīdzību ikviena persona, kuras tiesības ir prettiesiski aizskartas vai pārkāptas, spētu panākt efektīvu savu tiesību aizsardzību. Viens no tiesas uzdevumiem ir piešķirt atbilstīgu atlīdzinājumu par nepamatotu tiesību aizskārumu. Taisnīgas tiesvedības iznākums, pēc pieteicēja domām, ir arī tiesību uz taisnīgu tiesu efektivitātes apliecinājums, un galīgam tiesas nolēmumam ir jābūt efektīvam. Likumdevējam ir pienākums izstrādāt un pieņemt tādu regulējumu, kas personas nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā garantētu personai saņemt aizskārumam atbilstošu gandarījumu. Tikai šāds regulējums spēj nodrošināt sprieduma efektivitāti, kas ir atzīstams par vienu no tiesību uz taisnīgu tiesu elementiem. Pēc pieteicēja domām CPL 635.panta sestā daļa liedz atbildētājam tiesības uz sprieduma izpildīšanas pagriezīenu, neraugoties uz tam labvēlīgo apelācijas instances tiesas spriedumu, nav iespējams atgūt naudas summu, kura piedzīta no atbildētāja par labu prasītājam, pamatojoties uz pirmās instances tiesas spriedumu. Galīgais lēmums šādā situācijā nevar tikt atzīts par efektīvu, jo faktiskais lietas iznākums ir pretējs tiesas nospriestajam, un atbildētājam nav tiesisku līdzekļu ar pirmās instances tiesas spriedumu piedzītās summas atgūšanai no prasītāja. Tādēļ pieteicējs uzskata, ka apstrīdētā norma ierobežo pieteicēja tiesības uz tās tiesību aizskārumam atbilstošu gandarījumu, un līdz ar to, tiesības uz efektīvu spriedumu.

Satversmes 92. pants nosaka būtisku tiesiskas valsts pamatpienākumu – izveidot juridisku mehānismu, ar kura palīdzību ikviena persona, kuras tiesības ir prettiesiski aizskartas vai pārkāptas, spētu panākt efektīvu savu tiesību aizsardzību. Satversmes 92. panta trešais teikums savukārt konkretizē noteiktu tiesību uz taisnīgu tiesu aspektu, nosakot, ka viens no tiesas pamatuzdevumiem ir piešķirt atbilstīgu atlīdzinājumu par nepamatotu tiesību aizskārumu¹.

2012.gada 6.jūnija spriedumā lietā Nr.2011-21-01 attiecībā uz Satversmes 92.panta trešā teikuma saturu Satversmes tiesa ir norādījusi, ka Satversmes 92. pantā minētais jēdziens „taisnīga tiesa” ietver divus aspektus, proti, „taisnīga tiesa” kā neatkarīga tiesu varas institūcija, kas izskata lietu, un „taisnīga tiesa” kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā lieta tiek izskatīta. Pirmajā aspektā šis jēdziens interpretējams kopsakarā ar Satversmes 6. nodaļu, otrajā – sasaistē ar tiesiskas valsts principu, kas izriet no Satversmes 1.panta. Satversmes 92.panta trešais teikums ietver vispārēju taisnīgas tiesas garantiju – ja kādas personas tiesības un ar likumu

¹ Satversmes tiesas 2012.gada 6.jūnija sprieduma lietā Nr.2011-21-01, 6.punkts.

aizsargātās intereses ir pārkāptas, tad personai ir tiesības saņemt atbilstīgu atlīdzinājumu².

Ar atbilstošu atlīdzinājumu, uz ko var pretendēt persona, kuras tiesības ir aizskartas, ir jāsaprot ne tikai kā zaudējuma atlīdzināšana vai mantiska atbildība. Tas attiecas arī uz tiesas aizsardzību, kas ietver arī personas tiesību un pienākumu noteikšanu, kā arī citus tiesiskos aizsardzības līdzekļus, kā piemēram, iepriekšējā stāvokļa pirms tiesību aizskāruma atjaunošana (*restitutio in integrum*).³

Lai atlīdzinājums būtu atbilstīgs Satversmes 92.panta prasībām, tam ir jābūt efektīvam tiesiskās aizsardzības līdzeklim,⁴ turklāt ar tiesisko aizsardzības līdzekļu palīdzību būtu pēc iespējas jāatjauno iepriekšējo tiesisko situāciju.

Prasītājs, lūdzot nekavējošu sprieduma izpildi un panākot šīs prasības apmierināšanu, nepamatotas prasības gadījumā, var radīt nepamatotu atbildētāja tiesību aizskārumu. Secīgi atbildētājam būtu jābaida Satversmes 92.panta trešajā teikumā nostiprinātās tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu.

Likumdevēja mērķis, pieņemot Satversmes 92.panta trešo teikumu, bija nodrošināt visām personām kā civilprocesā, tā administratīvajā procesā, kriminālprocesā un Satversmes tiesas procesā saņemt tiesas efektīvu aizsardzību savu tiesību aizskāruma gadījumā⁵.

Taisnīgas tiesvedības iznākums, t.i., iespēja aizskartajai personai gūt efektīvu tiesas aizsardzību un taisnīgu tiesisku gandarījumu, ir arī tiesību uz taisnīgu tiesu efektivitātes apliecinājums. Tiesas pienākums ir sekot, lai ne tikai tiesvedības process, bet arī rezultāts, t.sk. arī noteiktais atlīdzinājums atbilstu principam, ka taisnīgumam jābūt ne tikai nodrošinātam, bet arī skaidri un nešaubīgi redzamam, ka tas tiek nodrošināts.⁶

Gadījumā, ja tiesvedības gaitā pēc nekavējoša sprieduma izpildes, apelācijas un kasācijas instance nonāk pie pretējā viedokļa un prasību noraida, rodas situācija, pie kuras nevar panākt *restitutio in integrum*, jo nekavējoši piedzīto līdzekļu atgūšana esošā procesa ietvaros atbilstoši CPL 635.pantam atbildētājam nav iespējama.

Kā jau Tiesībsarga birojs ir norādījis iepriekš sniegtajā atzinumā šajā Satversmes tiesas lietā, veidojot tiesību aizsardzības mehānismu, valstij ir jābūt pārliecinātai, ka pārkāpumi, kas pieļauti lietas izskatīšanā, būs noteikti novērsti lietas izskatīšanas pēc būtības laikā, jo jebkurš kaitējums, kas nodarīts tiesvedības starpposmos vai noslēdzoties tai, var kļūt neatgriezenisks, trūkstot reālai iespējai tos atlīdzināt, izņemot gadījumus, ja tiek celta prasība par materiālās kompensācijas piedziņu.

Sniegtajā atzinumā tika atzīts, ka spēkā esošais normatīvais regulējums principā liedz tiesai un atbildētājam iedarbināt CPL 635.panta regulējumu par sprieduma pagriezienu darba strīdos jau esošās tiesvedības ietvaros vai atsevišķā paātrinātā kārtībā, lai panāktu restitūciju, ja tiesas spriedumā nav konstatēts, ka prasītājs ir viltojis dokumentus vai sniedzis nepatiesas ziņas.

² Satversmes tiesas 2012.gada 6.jūnija sprieduma lietā Nr.2011-21-01, 7.punkts.

³ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 117.-118.punkts, 150 lpp.

⁴ LR Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 1.marta nolēmums lietā Nr.SKA-54/2007.

⁵ Satversmes tiesas 2001.gada 5.decembra sprieduma lietā Nr.2001-07-0103 secinājumu daļa.

⁶ King's Bench nodaļas spriedums lietā Rex v. Sussex Justices, Ex parte McCarthy ([1924] K.B. 256, 259). Atsauce minēta arī Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 149 lpp.

Ja tiesa ir noteikusi nekavējošu sprieduma izpildi, lai atgūtu no prasītāja nepamatoti piedzīto darba algu, ir vai nu jāpierāda iesniegto dokumentu viltošanas fakts vai nepatiesu ziņu sniegšana, vai arī jānogaida lietas izspriešanas pabeigšana visās tiesu instancēs un jāvēršas tiesā ar jaunu prasību par zaudējumu piedziņu⁷, kas attiecīgi prasīs ne tikai tiesāšanās izdevumu segšanu, bet būs saistīta arī ar iztiesāšanas ilguma radītajām neērtībām.

Ievērojot augstākminētos apsvērumus, esam iepriekš norādījuši, ka Civilprocesa likuma 635.panta sestā daļa, ciktāl tā nepieļauj sprieduma izpildīšanas pagriezienu lietās par darba algas samaksas piedziņu, kurās atceltais spriedums nav pamatots uz prasītāja sniegtajām nepatiesām ziņām vai uz viņa iesniegtiem viltotiem dokumentiem, ir neatbilstoša Latvijas Republikas Satversmes 92.panta pirmajam teikumam.

Normatīvais regulējums, kas nepieļauj sprieduma izpildīšanas pagriezienu atbildētāja labā lietās par darba algas piedziņu, kurās atceltais spriedums nav pamatots uz prasītāja sniegtajām nepatiesām ziņām vai viņa iesniegtiem viltotiem dokumentiem, nesamērīgi ierobežo atbildētājam garantētās tiesības uz ātru, efektīvu aizskarto tiesību aizsardzību. Tādēļ secīgi būtu konstatējama arī apstrīdētās normas neatbilstība Satversmes 92.panta trešajam teikumam.

Ar cieņu,
tiesībsarga vietā
tiesībsarga vietniece

I.Piļāne

Tivaņenkova 67686768

⁷ Skatīt LR AT Senāta 2011.gada 22.jūnija sprieduma lietā Nr. SKC-980/2011 21.punktu.